

سخن سردبیر

پیمایش یکی از روش‌های جمع‌آوری داده‌هاست که در آن، اطلاعات از طریق افرادی که مشارکت‌کننده یا پاسخگو نامیده می‌شوند و به پرسش‌ها پاسخ می‌دهند، گردآوری می‌شود. از این روش که بیش از هر روش دیگری در مطالعات علوم اجتماعی کاربرد دارد، می‌توان از انواع مطالعات اکتشافی، توصیفی، تبیینی و ارزشیابی استفاده کرد.

وجود تکنیک‌های بسیار برای اجرای پژوهش پیمایشی، آن را به ابزاری چندمنظوره تبدیل کرده است. با این حال، تمام پیمایش‌ها در چند خصوصیت مشترک‌اند: نخست، به‌لحاظ نوع، مشتمل بر جمع‌آوری داده‌ها از نمونه بزرگی از افرادند، از این‌رو، تعمیم‌پذیری یافته‌های پیمایشی، یکی از جنبه‌های مثبت این روش است. دوم، در تمام پیمایش‌ها، پاسخگویان باید به تعدادی پرسش پاسخ دهند. این پرسش‌ها ممکن است در مورد نگرش‌ها، باورها یا انتظارات از آینده باشد. با این حال، پرسش‌ها به هر شکل که باشند، داده‌های پیمایشی به‌طور عمده همان چیزی هستند که مردم در پاسخ به پرسش پژوهشگر می‌گویند.

بین میزان اهمیت و استفاده از پژوهش‌های پیمایشی با نوع حکومت کشورها، رابطه وجود دارد. به این معنا که هرچه یک جامعه، برخوردار از آزادی بیشتر و مردم‌سالارتر باشد، اهمیت افکارسنجی در آن بیشتر است. در کشور ما به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی و با توجه به نقش نظر و رأی مردم در انتخابات مختلف، افکارسنجی،

نظرسنجی و نیازسنجی در حوزه‌ها و موضوع‌های مختلف، اعم از سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اهمیت شایان توجهی پیدا کرده است. در عین حال، با توجه به محافظه‌کار بودن افراد جامعه که حتی برخی، درآمد ماهانه خود را که موضوعی عینی است، صادقانه نمی‌گویند و برعکس، هزینه‌های ماهانه را بیشتر گزارش می‌کنند، سنجش موضوعات و متغیرهای ذهنی‌تر، انتزاعی‌تر و سیاسی‌تر، همچون شرکت در انتخابات و ... دشواری‌ها و پیچیدگی‌های خاص خود را دارد.

سرشماری عمومی نفوس و مسکن که در کشور ما برای نخستین بار، در سال ۱۳۳۵ انجام گرفت، هر ۱۰ سال یک‌بار تکرار می‌شود. اگرچه باید اشاره کرد؛ پیمایش و افکارسنجی در معنای امروزی آن و به شکل علمی و سامان‌مند، به کمیته «سنجش افکار» رادیو و تلویزیون بازمی‌گردد که در سال ۱۳۴۵ راه‌اندازی شد و پس از آن به «مرکز تحقیقات اجتماعی و نظرخواهی برنامه‌ها» تغییر نام داد. در سال ۱۳۶۸ واحدهای مختلف پژوهشی با مأموریت‌های مختلف در سازمان صداوسیما تشکیل شدند و در همان سال، با ادغام واحد فعالیت‌های فرهنگی و مرکز تحقیقات اجتماعی و ارزشیابی برنامه‌ها «مرکز تحقیقات، مطالعات و سنجش برنامه‌ای» شکل گرفت که علاوه بر فعالیت منظم در زمینه جمع‌آوری نظرهای مردم در خصوص برنامه‌های صداوسیما (نظرسنجی، نیازسنجی و اثرسنجی) به سنجش افکار، گرایش‌ها و تمایلات مردم در حوزه‌های مختلف فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و نیز مسائل روز، از جمله انتخابات می‌پرداخت و این فعالیت‌ها تا به امروز ادامه داشته است.

علاوه بر مرکز تحقیقات صداوسیما، مراکز و مؤسسات دیگری نیز به تدریج شکل گرفتند و به فعالیت‌های پیمایشی در حوزه‌های مختلف پرداختند؛ به طوری که طی دو سه دهه اخیر، فعالیت‌های پیمایشی در کشور گسترش یافت و هم‌اکنون نهادها و مراکز متعددی به انجام فعالیت‌های پژوهشی، بویژه در قالب پیمایش می‌پردازند. اما با وجود آنکه فعالیت‌های پیمایشی در کشور ما رو به افزایش نهاده، تعاملات و ارتباط بین مراکز پژوهشی و نیز پژوهشگران در کمترین حد است و این موضوع می‌تواند آسیبی جدی به

گسترش مناسب فضا و فعالیت‌های پژوهشی در حوزه پژوهش‌های پیمایشی وارد سازد. مرکز تحقیقات صداوسیما با هدف کمک به ایجاد محملی برای تبادل نظر، همفکری و هم‌افزایی در حوزه مورد بحث و نیز پاسداشت سابقه ۵۰ ساله فعالیت‌های پژوهشی خود در حوزه پیمایش و افکارسنجی، ایده برگزاری نخستین همایش ملی مطالعات پیمایشی و افکارسنجی در ایران را مطرح کرد و برای این منظور، از نهادها، مؤسسات و مراکز فعال در این حوزه دعوت به عمل آورد که از آن میان مرکز آمار ایران، پژوهشکده آمار، اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، مرکز پژوهش و اسناد ریاست جمهوری و مرکز افکارسنجی ناجا، اعلام آمادگی کردند و به این ترتیب، پس از طی مراحل اجرایی، همایش ملی مطالعات پیمایشی و افکارسنجی در ایران، در ۲۵ آذر ۱۳۹۷ همزمان با هفته پژوهش برگزار شد. در این همایش از میان ۴۸ مقاله رسیده ۲۸ مقاله پس از طی مراحل ارزیابی و داوری انتخاب و در پنل‌های تخصصی، از سوی نویسندگان مقالات ارائه شدند و مورد بحث و بررسی کارشناسان قرار گرفتند.

فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی پس از داوری مجدد ۲۸ مقاله، ۷ مقاله را که دست‌کم از یک جنبه، یعنی عنوان، بیان مسئله، روش‌شناسی، یافته‌ها، تحلیل و تبیین نظری و کاربردی، دارای نوآوری و اصالت بوده‌اند، انتخاب کرده است تا در این شماره، به پژوهشگران و علاقه‌مندان به حوزه پژوهش، بویژه پژوهش‌های افکارسنجی و نظرسنجی تقدیم کند. امید است که این تلاش، مورد اقبال و توجه اندیشمندان و کاوشگران قرار گیرد و پژوهشگران را در اعتلای هرچه بیشتر پژوهش‌های کشور یاری دهد.